



# FORMIDLING

De lokale arkivers formidlingsarbejde i Norden.  
Nordisk konference på Tannishus april 1983.  
Rapport.

---

Sammenslutningen af  
Lokalhistoriske Arkiver 1984

---

<u>INDHOLD:</u>	
Forord . . . . .	5
Indledning . . . . .	7
Tore Johansson: Folkrörelsedokumentation i Sverige . . .	8
Elisabeth Koren: Status for lokalarkivarbeid i Norge.	15
Matti Simola: Lokalhistoriska arkivarbetets status i Finland . . . . .	22
Henning Bender: De lokalhistoriske arkiver i Danmark . . . . .	26
Debat . . . . .	28
Göran Henrikson: Det hittillsvarande samarbeidet mellan de nordiska folkliga lokalarkiven . . . . .	29
Arne Gammelgaard: Lokalhistorie og undervisning . . . .	41
Søren Ehlers: Lokalhistorie på seminarierne og Danmarks Lærerhøjskole . . . . .	48
Debat . . . . .	51
Arne Skivenes: Undervisning i lokalhistorie på universitetsplan . . . . .	52
Debat . . . . .	65
Curt Jacobsson: Gräv där du står . . . . .	66
Vibeke Foltmann: Arkiv og museum . . . . .	69
Hans Eyvind Næss: Arkivverket i Norge og formidling til skoleverket . . . . .	72
Debat . . . . .	78
Per Matsson: Utställningsverksamhet vid de svenska folkrörelsearkiven . . . . .	79
Conny E. Petersen: Udstillinger i danske lokalhistoriske arkiver . . . . .	82
Debat . . . . .	84
Börje Hjorth: Lokalhistoriska publikationer i Sverige . . . . .	85
Hans Try: Lokalhistoriske publikationer i Norge . . . . .	90
Riitta Mäkinen: Publikationsverksamheten i de finska lokalarkiven . . . . .	94
Susanne Krogh Bender: Publikationsvirksomheden ved de danske lokalhistoriske arkiver . . . . .	99
Debat . . . . .	102
Afslutning . . . . .	102
Program . . . . .	103
Deltagerliste . . . . .	104

Henning Bender:

DE LOKALHISTORISKE ARKIVER I DANMARK

Det lokalhistoriske arbejde er i Danmark fordelt på tre institutionstyper: de kulturhistoriske museer, de lokalhistoriske foreninger og de lokalhistoriske arkiver.

De kulturhistoriske museer opstod i sidste halvdel af forrige århundrede som en udløber af den nationalromantiske bølge: gennem indsamling og udgravning af materielle fortidsminder, ville man manifestere og vække "folkeånden". De fleste museer er nu professionaliserede institutioner med et videnskabeligt sigte, men stadig med fokusering på de materielle levn.

De lokalhistoriske foreninger, der opstod omkring århundredskiftet, ønskede, i folkeoplysningens tjeneste, at formidle historisk viden ud til "folket" gennem skrift og foredrag. For de større foreninger er der nu i regelen kun den amtshistoriske årbog tilbage, mens en del af de mindre historiske foreninger er blomstret op i de senere år, ved at lade driften af et lokalhistorisk arkiv være hovedopgaven.

De lokalhistoriske arkiver, der sjældent er ældre end ca. 10 år, er det foreløbigt sidste skud på denne stamme. Arkiverne har naturligvis optaget mange ideer fra forgængerne, ligesom der ofte er tale om personsammenfald, institutionerne imellem, men den direkte anledning til oprettelsen af de lokalhistoriske arkiver, synes at være den identitetskrise landets befolkning løb ind i under den anden industrielle revolution fra 1960'erne. Lokalsamfundenes institutioner forsvandt og deres indre sammenhæng opløstes. I det ydre markeret ved en meget kraftig reduktion i antallet af primærkommuner ved komunalreformen i 1970. Netop herefter voksede de lokalhistoriske arkiver frem overalt. Som det syntes, som lokalsamfundenes forsvar mod kulturel udslættelse - således som 100 år tidligere, ved fremvæksten af de folkelige bevægelser. En folkelig bevægelse for at redde de skriftlige kilder til de folkelige bevægelser historie i lokalsamfundene.

I 1950 var der således kun 5 lokalhistoriske arkiver i Danmark. I 1960 var der 20; i 1965:30; 1970:60; 1975:175; 1980:300 og i 1983:330. Disse 330 lokalhistoriske arkiver, der fordeler sig på landets 275 primærkommuner, er naturligvis vidt forskellige hvad størrelse, lokale- og økonomiforhold angår. Men alle

har de dét tilfælles, at de er oprettet af lokalsamfundenes egne indbyggere, at de udelukkende finansieres lokalt - samt at de fungerer som eget lokalsamfunds historiske hukommelse, gennem indsamling, opbevaring og formidling af lokalsamfundets egne arkivalske og fotografiske levn. Herigennem er der overalt i Danmark opstået et sæt institutioner, der virker ved en frugtbar vekselvirkning mellem benytttere og dem der afleverer historisk materiale. Et "værksted" hvor alle interesserede skaber historien for alle.

Bevægelsen - der således overalt bygger på lokalt initiativ og engagement - præges imidlertid ikke alene af sin kvantitative styrke og demokratiske kulturformidling. Sideløbende med den talmæssige vækst har organisationsstrukturen vokset sig stærk på såvel lands- som amtsplan. I kraft af en omfattende kursusvirksomhed, hvor landsorganisationen uddanner instruktører, der herefter arrangerer kurser på amtsplan, er der udviklet en fælles registreringssystematik, der nu benyttes af alle lokalhistoriske arkiver. Efter amtsdækkende registrerings- og indsamlingskampagner for fotografier og foreningsarkiver, er der derfor allerede nu udarbejdet tværgående fællesregistraturer i over halvdelen af landets amter.

Herigennem er de lokalhistoriske arkiver tillige blevet i stand til at honorere selv betydelige kvalitative krav. Krav der da også stilles fra historieforskningen, nu de lokalhistoriske arkiver har indsamlet materialet til meget væsentlige dele af landets historie i de seneste 100 år.

Det lokalhistoriske arkiv er således et særligt dansk bud på en ny form for lokal kulturinstitution, på linie med museer og biblioteker. Lokalsamfundets fotografier, personarkiver, erindringer, erhvervsarkiver og foreningsarkiver indsamles og opbevares i det lokalsamfund hvortil de hører. Disse kilder fortæller, bedre end noget andet om hvorledes den enkelte dansker oplevede sin dagligdag - sin historie - i hjemmet, i foreningen og på arbejdspladsen. På det lokalhistoriske arkiv kan disse kilder benyttes af alle, sættes sammen og benyttes i en formidlingsmæssig sammenhæng lokalt. Og herigennem opnår de lokalhistoriske arkiver dét, som allerede museerne og de lokalhistoriske foreninger ønskede ved deres grundlæggelse, men sjældent har opnået: en historie der omfatter os alle, og som vi alle kan beskæftige os med.

DEBAT:

Hans Try redegjorde på opfordring for hovedtankerne i arbejdet i komiteen om lokalarkiverne (den s.k. "Try-komité"): Man tænker sig i s  udstrakt grad som muligt at bygge på de bestående institutioner, så at strukturen bliver så decentral som muligt, i modsætning til f.eks. de finske forhold. En koordinering på fylkesplan menes nødvendig, og her må det offentlige gå ind. Også ikke-offentlige interesser, som f.eks. organisationers og historielags, må tilgodeses. Planerne forudsætter en central instans for at udføre fællesregistrering.

Elisabeth Koren blev spurgt om de norske organisationers rolle i forhold til NPI og svarede, at man fra instituttets side søgte at animere organisationerne til at gøre en indsats for registrering og bevaring. De færreste organisationer i Norge har et centralarkiv - og kun få ønsker det.

Der blev rejst spørgsmålet om de svenske politikeres og erhvervsvirksomheders arkiver, og Tore Johansson oplyste, at man regnede kooperative virksomheder med til foreningerne, men at de større virksomheder i øvrigt normalt havde eget arkiv. Politikernes private arkiver følger ofte med de pågældende organisationsarkiver, dog således at også Riksarkivet og landsarkiverne tager sig af private personarkiver.

Der var en lang diskussion om spørgsmålene centralisme/regionalisme/decentralisering. I forbindelse hermed blev de finske deltagere spurgt om lovgivningen i Finland på privatarkivområdet, og Riita Mäkinen forklarede om den finske privatarkivlov, at den gjaldt de private arkivinstitutioner, der fik statsbidrag og var under tilsyn af Rigsarkivet (kun 7-8 institutioner f r fuldt statsbidrag). Den nye finske arkivlov omfatter ikke privatarkiver. I øvrigt kom man under debatten ind på lærernes rolle som initiativtagere i de danske lokalhistoriske arkiver og på de svenske hembygdsf reningers arbejde: disse interesserer sig først og fremmest for genstandssiden, ikke mindst bygninger.

DE LOKALE ARKIVERS FORMIDLINGSARBEJDE.

Nordisk Konference, 12.-14. april 1983.

DELTAGERLISTE:

Henry Ammitzbøll	Lokalhistorisk Arkiv for Struer kommune.
Henning Bender	Lokalhistorisk Arkiv for Aalborg kommune.
Susanne Krogh Bender	Lokalhistorisk Arkiv for Gentofte kommune.
Søren Ehlers	Danmarks Lærerhøjskole. København.
Barbro Eriksson	Folkrörelsernas Arkiv i Gävleborgs län. Gävle.
Vibeke Foltmann	Hadsund Museums Lokalhistoriske Arkiv.
Arne Gammelgaard	Lokalhistorisk Samling. Hammel.
Henning Grelle	Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv. Kbh.
Carl-Uno Hanno	Folkrörelsernas Arkiv i Norrbottens län. Luleå.
Göran Henrikson	Folkrörelsernas Arkiv i Örebro län. Örebro.
Börje Hjorth	Jönköping läns folkrörelsesarkiv. Jönköping.
Jan Horskjær	Lokalhistorisk Samling. Silkeborg.
Curt Jacobsson	Arbetarnas Bildningsförbund. Malmö.
Tore Johansson	Lantbrukarnas Riksförbund. Stockholm.
Gitte S. Jørgensen	Lokalhistorisk Arkiv for Slagelse kommune.
Elisabeth Koren	Norsk Privatarkivinstitutt. Oslo.
Roland Larsson	Folkrörelsernas Arkivförbund. Stockholm.
Torbjørn Låg	Aust-Agder-Arkivet. Arendal.
Per Matsson	Folkrörelsernas Arkiv i Ångermanland. Harnösand.
Gudmund Moren	Opplands - arkivet. Lillehammer.
Riita Mäkinen	Centerns och Landsbygdens Arkiv. Helsingfors.
Hans Eyvind Næss	Statsarkivet i Stavanger.
Conny E. Petersen	Lokalhistorisk Arkiv for Hvalsø kommune.
Kjell Peterson	Folkrörelsesarkivet i m. Kalmar län. Oskarshamn.
Matti Simola	Arbetararkivet. Helsingfors.
Arne Skivenes	Bergen Byarkiv.
Margit Strandqvist	Arbetarrörelsens Arkiv i Malmö.
Ingvor Ståhlberg	Svenska Målareförbundet. Stockholm.
Mogens Thøgersen	Lokalhistorisk Arkiv. Vendsyssel Hist. Museum. Hjørring.
Hans Try	Statsarkivet i Kristiansand.
Bent Ødegaard	Lokalhistorisk Arkiv for Højby.